

Иван Вазов

Разходка из историята
Спомени и срещи

Слънцето заливаше с утринния си светлик гористите чуки, що се чернееха над преслапът, през който минува път от Тракия за Търново. Живописно изпъстрените – с яркозелени рудинки и свежи моравки – лесовете на Стара планина се разстилаха вълнисти до призрачно-обайните равнини на Дунавска България. Прохладата духаше. Сенките на големите букове шареха ронливия друм, из който пътуваха двамата българи.

Тия двама българи бяха два брата.

Когато пак се поспряха с конете си под една сянка, за да се закрийт от жежките лучи на утринното лятно слънце, по-младият брат се обърна към по-стария, все мрачен и мълчалив:

– Ти все си намръщен. Кажй нещо, бачо.

По-старият въздъхна и отговори почти през сълзи:

– Какво да ти кажа? Проклятие, брате, виси над нас. Бедно отечество, бедно отечество!

– Защо това отчаяние, бачо?

– Защото сме роби. Робите нямат право да бъдат весели.

– Но имат право да се надеят – възрази по-младият брат.

– Надеждата днес е едно безумие.

– Не, тя е една добродетел, и най-потребната сега.

По-старият брат се усмихна горчиво, почти презрително.

– Да, ние сме роби, врагът ни е оковал, отечеството е нещастно – каза по-младият; – но вярата ни дава крила.

Те боднаха конете по жилестите корми и продължиха пътя си.

Денят преваляше. Слънцето трептеше веч над западните приоблачени чуки. Скоро притъмня. Пътниците отседнаха при Янтра, напоиха уморените си коне и се отбиха в една планинска колиба да нощуват. Вечеряха с хляб и кромид лук, па си легнаха въз постелята от борови върхари.

На следния ден, къде пладне, те съзряха търновските скалисти рътове. Отседнаха при Царева ливада за почивка.

– Е, сега какво ще кажем на търновци? – каза мрачен по-старият брат.

– Ще им кажем: надейте се и не губете бодрост. Ти вярваш в бога?

– Както и ти.

– Бог не обича слабодушните, обича силните духом.

Тоя кратък разговор стана преди... 738 години. Двамата брата се наричаха Петър и Асен. След три години България беше свободна.

* * *

На Атонският полуостров Паисий една заран след нощното бдение над историята на българските царе, патриарси и светии, която пишеше, излезе да се разходи под високите борики и се спря с поглед устремен на север.

Той гледаше към България.

И той въздишаше.

И казваше:

– О бедна Болгарию! Покрусена и поробена майко! Кога ще те видя огряна от слънцето? Ще ли доживея до радостния ден, когато ще счупиш веригите си и ще прославиш господата бога зарад избавлението си от агарянско иго? Ще ги счупиш, вярвам, ти си ги чупила и друг път. Бог не забравя праведните. Светата му десница ще се простре над тебе. Затова мужай се, крепи се и бъди силна за денят, когато божият глас ти извика „Стани!“

И той издигна треперещата си ръка и благослови планините и върховете, които се тълпяха в кръгзора на север.

Бялото море, блеснало като разтопено сребро, лъщеше заслепително от ярките лучи. Вълните се удряха о брега и се пръскаха на лучисти бисери.

Паисий дълго замислен гледа морето, па се повърна в килията си и подхвана пак нощния труд. В погледа му светеше далечния отблясък на възродена България, в която той вярваше...

* * *

На 1876 година като емигрант бях в Браила.

Априлското въстание, баташките ужаси, кланетата в България потресваха цяла Европа – тогавашната Европа. Гладстон гърмеше със своите позиви към възмутеното човечество.

В едно кафене аз се разговарях с браилския французки консул, с когото ме бяха запознали.

Той беше човек образован, елегантен, горд с отечеството си и с великите традиции, завещани от Френската революция.

В беседата той пожела да узнае защо са въстали българите, да узнае от мене, очевидец на турската тирания и жестокости. Учуден малко, че той всичко това трябваше да знае от френските вестници, аз побързах с пламенни слова да му опиша причините на въстанието и погрома, който го последва. Впуснах се в хиляди подробности за ужасът, извършен от турците.

Стори ми се, че моят разказ го покърти, той си потърка челото и

попита:

– Да, знам, но защо въстанахте?

Аз го гледах слисан от тоя странен въпрос.

– Защо ли? За да бъдем свободен народ.

Той попита:

– А позволяват ли ви турците да се молите богу в църквите?

– Да.

– А оставят ли свободно да си орете земята?

– О, да.

– Тогава никак не разбирам защо въставате.

И синът на Франция, горд с великите принципи, завещани от Френската революция, поклони ми се учтиво с ласкава усмивка на лицето и си отиде.

* * *

Преди години ходих в Париж и посетих знаменития френски доктор, старият Ф., светилото на френската медицинска наука.

След консултацията той ме разпита за България.

Разправих му за нея, каквото беше потребно.

Той ме слуша с голямо внимание.

– Имате ли възможност да виждате княза си?

– Понякога – отговорих аз и излъгах, защото княз Фердинанд беше за мене недосегаем и никога не бях говорил с него. Но нали човешка суета? – отговорих му тъй.

– Аз ще ви моля да го поздравите от мене, когато се завърнете във вашето отечество.

– Мерси, без друго.

– Ние с него сме приятели – продължи докторът, – той е идвал няколко пъти при мене, когато посещаваше Париж. Предай му непременно моето почитание. Той е прекрасен човек, цял французин по душа.

– И малко по кръв – прибавих аз. Докторът се позамисли.

– Виж, това последното не знам... все равно... Той беше мой клиент. Остави ми и портрета си.

И той посочи на един голям фотографически портрет на стената.

Аз с любопитство погледах портрета.

Там стоеше сръбския княз Петър Карагьоргевич с няколко саморъчни реда от него под образа му!

А ние, които знаем всичко за Франция, най-дребните случки в нейния политически живот, най-незначителните й политически мъже!

Г. Клемансо сигурно знае повече за България, сега.

Ноември 1919

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Мартин Митов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5040>]